Татарстан Республикасы
ЗАКОНЫ

Татарстан Республикасы дәүләт теле буларак татар телен куллану турында

Татарстан Республикасы
Дәүләт Советы тарафыннан
2012 елның 24 декабрендә
кабул ителде

Татарстан Республикасы Конституциясе нигезендә Татарстан Республикасында рус һәм татар телләре Татарстан Республикасының бертигез дәүләт телләре статусына ия.

Әлеге Закон Татарстан Республикасының бөтен территориясендә дәүләт теле буларак татар теленең кулланылышын тәэмин итүгә, дәүләт теле буларак татар телен куллануга гражданнарның хокукын тәэмин итүгә, татар тел культурасын яклауга һәм үстерүгә, татар халкы язуының тарихи традицияләрен дәвам иттерүне саклауга юнәлдерелгән.

1 статья

1. Дәүләт теле буларак татар теленең статусы "Россия Федерациясе халыклары телләре турында" 1991 елның 25 октябрендәге 1807-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, башка федераль законнар, Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, "Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында" 1992 елның 8 июлендәге 1560-XII номерлы Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары белән билгеләнгән өлкәләрдә аны куллану мәҗбүрилеген, яклауны һәм аңа ярдәм итүне, шулай ук дәүләт теле буларак татар телен куллануга гражданнарның хокукын тәэмин итүне күздә тота.

2. Дәүләт теле буларак рус теленең статусы, аны куллану тәртибе һәм өлкәләре "Россия Федерациясе дәүләт теле турында" 2005 елның 1 июнендәге 53-ФЗ номерлы Федераль закон, "Россия Федерациясе халыклары телләре турында" 1991 елның 25 октябрендәге 1807-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, "Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр

турында” 1992 елның 8 июлендәге 1560-XII номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнде.

2 статья

1. Дәүләт теле буларак татар телен куллануга гражданнарның хокукын тәэмин итү түбәндәгеләрне күздә тота:

1) дәүләт һәм муниципаль мәгариф учреждениеләрендә белемне татар телендә алу;

2) Татарстан Республикасы дәүләт органнарында, Татарстан Республикасы учреждениеләрендә, Татарстан Республикасында җирле үзидарә органнарында мәгълүматны татар телендә алу;

3) республика һәм муниципаль массакүләм мәгълүмат чаралары аша, шул исәптән дәүләт теле буларак татар телендә мәгълүмат тарату өчен гамәлгә куелган басмалар челтәре аша, татар телендә мәгълүмат алу.

2. Дәүләт теле буларак татар телен куллануга гражданнарның хокукын тәэмин итү законда билгеләнгән башка рәвешләрдә дә гамәлгә ашырыла.

3 статья

1. Дәүләт теле буларак татар теле алфавиты, “Россия Федерациясе халыклары телләре турында” 1991 елның 25 октябрендәге 1807-1 номерлы Федераль законның 3 статьясына таянып, кириллица графикасы нигезендә төзелә.

2. Татар теле алфавиты “Татар алфавитын тәртипкә китерү турында” 1997 елның 20 гыйнварындагы 997 номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнде.

4 статья

1. Дәүләт теле буларак татар телен кулланганда хәзерге татар әдәби теле нормаларын, татар орфографиясе һәм пунктуациясе кагыйдәләрен раслау тәртибе Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан билгеләнә.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән тәртипкә түбәндәгеләр керергә тиеш:

1) дәүләт теле буларак татар телен кулланганда хәзерге татар әдәби теле нормаларын үз эченә ала торган грамматикалар, сүзлекләр һәм белешмәләр исемлеге (экспертиза нәтиҗәләре буенча);

2) дәүләт теле буларак татар телен кулланганда хәзерге татар әдәби теле нормаларын үз эченә ала торган грамматикаларга, сүзлекләргә һәм белешмәләргә экспертиза ясау тәртибе;

3) дәүләт теле буларак татар телен кулланганда хәзерге татар әдәби теле нормаларын үз эченә ала торган грамматикаларга, сүзлекләргә һәм белешмәләргә экспертиза ясый торган югары уку йортлары һәм башка оешмалар исемлеге.

3. Дәүләт теле буларак татар телен кулланганда хәзерге татар әдәби теле нормалары дигәндә дәүләт теле буларак татар телен куллану өлкәләрендә тел чараларының һәм аларны куллану кагыйдәләренең җыелмасы аңлашыла.

5 статья

1. Рәсми эш башкаруда, рәсми язышуда, шулай ук телләр аша аралашуның Россия Федерациясе законнары нигезендә хокукый җайга салынырга тиешле башка өлкәләрендә татар теле кириллица графикасы нигезендә кулланыла.

2. Татарстан Республикасы дәүләт органнарына, Татарстан Республикасында җирле үзидарә органнарына гражданнардан, оешмалардан татар телендә латин яисә гарәп графикасында язылган мөрәҗәгатьләр кергән очракта, җаваплар татар телен кириллица графикасы нигезендә кулланып бирелә. Рәсми җавапка татар телендә латин яисә гарәп графикасы билгеләрен кулланып язылган җавап кушылып бирелергә мөмкин.

3. Татарстан Республикасы дәүләт органнары, Татарстан Республикасында җирле үзидарә органнары эшчәнлегендә татар телендә латин яисә гарәп графикасында язылган документлар һәм материаллар белән эш иткәндә татар лексемаларын, исемнәрен һәм атамаларын дөрес итеп транслитерацион бирүне тәэмин итү максатларында әлеге Закон кушымтасы нигезендә татар теленең кириллица графикасы нигезендәге алфавиты хәрефләре латин һәм гарәп графикалары билгеләренә туры китереп кулланыла.

4. Татар теленең кириллица графикасы нигезендәге алфавиты хәрефләренең латин һәм гарәп графикалары билгеләренә туры килүен билгеләгәндә тел чараларын куллану кагыйдәләре, шулай ук аларны Татарстан Республикасы дәүләт органнары, Татарстан Республикасында җирле үзидарә органнары эшендә әлеге Закон белән җайга салынмаган өлешендә куллану тәртибе Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан билгеләнә.

6 статья

1. Әлеге Закон рәсми басылып чыккан көненнән соң 10 көн узгач үз көченә керә.

2. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты үз норматив хокукый актларын әлеге Законга туры китерергә, шулай ук әлеге Законда каралган Татарстан Республикасы норматив хокукый актларын кабул итүне тәэмин итәргә тиеш.

Татарстан Республикасы
Президенты Р.Н. Миңнеханов

Казан,Кремль
2013 елның 12 гыйнвары
№ 1-ТРЗ

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТЫ АППАРАТЫ • АППАРАТ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
ГОМУМИ БҮЛЕК
ОБЩИЙ ОТДЕЛ

“Татарстан Республикасы дәүләт теле
буларак татар телен куллану турында”
Татарстан Республикасы Законына
кушымта

Татар теленең кириллица графикасы нигезендәге алфавиты хәрефләренең латин һәм гарәп графикалары билгеләренә туры килүе

№	Кириллица нигезендә татар алфавиты хәрефләре	Билгеләр	
		латин графикасы	гарәп графикасы
1.	А, а	A, a	ئا
2.	Ә, ә	Ä, ä	ئە
3.	Б, б	B, b	ب
4.	В, в*	W, w	و
		V, v	ۋ
5.	Г, г**	G, g	گ
		Ğ, ğ	ع
6.	Д, д	D, d	د
7.	Е, е	E, e	ىُ
	Ё, ё	Yo, yo	يُو
8.	Ж, ж	J, j	ژ
9.	Җ, җ	C, c	ج
10.	З, з	Z, z	ز
11.	И, и	İ, i	ئى
12.	Й, й	Y, y	ي
13.	К, к**	K, k	ک
		Q, q	ق
14.	Л, л	L, l	ل
15.	М, м	M, m	م
16.	Н, н	N, n	ن
17.	ң	ñ	ڭ
18.	О, о	O, o	ئۇٖ
19.	Ө, ө	Ö, ö	ئۇ
20.	П, п	P, p	پ
21.	Р, р	R, r	ر
22.	С, с	S, s	س
23.	Т, т	T, t	ت
24.	У, у	U, u	ئوٖ
25.	Ү, ү	Ü, ü	ئو
26.	Ф, ф	F, f	ف

27.	Х, х	X, x	ح
28.	Һ, һ	H, h	ه
29.	Ц, ц	Ts, ts	تس
30.	Ч, ч	Ç, ç	چ
31.	Ш, ш	Ş, ş	ش
32.	Щ, щ	Şç, şç	شچ
33.	ъ	-	-
34.	Ы, ы	I, ı	ئ
35.	ь	-	-
36.	Э, э	E, e	ئ
37.	Ю, ю	Yu, yu	يو
38.	Я, я	Ya, ya	يا

* Татар телендә “в” хәрефе ике аваз белдерү өчен кулланыла: чын татар сүзләрендә – [w], алынма сүзләрдә [в] авазы ишетелә. Латин һәм гарәп графикаларында һәр аваз өчен аерым хәреф билгеләнгән.

** Татар телендә “к” һәм “г” хәрефләре ике аваз белдерү өчен кулланыла: йомшак [г] һәм [к] һәм калын [гъ] һәм [къ]. Латин һәм гарәп графикаларында һәр аваз өчен аерым хәреф билгеләнгән.